

demonstrasjon av forsøksfeltene. Men det er en ting jeg vil advare mot, og det er at man når man setter opp forsøksplanene, legger hovedvekten på at forsøkene skal egne seg for demonstrasjon. For det første blir man da så bundet at det ikke er mulig å sette opp den beste forsøksplan, og for det annet er det jo noe visst selvmot-sigende i dette, at forsøksfelt samtidig skal være demonstrasjonsfelt. Jeg vil gjerne sette saken litt på spissen: For at man skal kunne demonstrere en ting, må man jo kjenne resultatene på forhånd, og da er det unødvendig med forsøk for å finne det ut.

En forsøksmann og en veileder skal i grunnen ikke ha den samme innstilling til problemene. En veileder kjenner, eller mener å kjenne, resultatene på forhånd og går inn for å demonstrere disse resultater.

Forsøksmannen skal starte med den motsatte innstilling, han skal helst ikke gjøre seg opp noen mening om hvilke resultater forsøkene vil gi. I vikeligheten vil han selvfølgelig ofte ha en eller annen mening på forhånd, men han må såvidt mulig sørge for at dette ikke får noen innflytelse på resultatene. I dette ligger bl. a. at han ikke må legge større vekt på resultater som går i «ventet» retning enn på resultater som er uventede eller tilsynelatende urimelige.

PROBLEMER I FORBINDELSE MED SKOGREISINGEN PÅ VESTLANDET.

Radioforedrag 17/2-57 av herredsskogmester J. F. Kilander.

Året 1950 kan sies å være et merkeår for vestnorsk skogbruk. Selv om skogplantingen da hadde vært drevet i over 100 år og man hadde omlag 250.000 dekar plantet skog å vise til, så kan man snakke om et omslag omkring 1950. Med dette året kom nemlig den første kommunale skogreisingsplan som med ett slag gir skogreisingsarbeidet i kommunen fast form og et fast mål. I de følgende år ble det arbeidet intenst med planlegging av skogreising i alle Vestlandsfylker, slik at man ved utgangen av 1955 hadde godkjente skogreisingsplaner i 110 av Vestlandets 207 landkommuner. Virkningen av dette ser man tydeligst i statistikken over planter som er utsatt for Vestlandet. Den viser 14,2 mill. i 1952 og 24,5 mill. i 1956.

Vi skiller mellom foreløpige og endelige skogreisingsplaner, og hittil er det stort sett foreløpige planer som er framlagt til godkjenning. Disse gir en grov oversikt over det plantbare areal i kommunen, peker på muligheten faglig og økonomisk for å få økt skogarealet innen en viss tid. Så godt det lar seg gjøre vurderes behovet for arealer til dyrking, beiter, tomter og annet, men det sier seg selv at detaljerte oppgaver i så måte kan de foreløpige planer ikke gi. Den

Økonomiske kalkyle viser behovet for pengemidler for å få planen gjennomført og peker på hvor store beløp som må investeres av stat, kommune og de private grunneiere. I de aller fleste kommuner har man finansiert skogreisningen med 50 % tilskudd fra staten, 25 % fra kommunen og 25 % fra de private grunneiere.

Våre myndigheter har funnet det formålstjenlig å godkjenne disse foreløpige planer selvom det hefter seg svakheter ved dem. Et viktig hensyn var å få arbeidet igang så fort som mulig, og det er forutsetningen at de endelige planer skal ligge ferdig utarbeidet om 4 til 5 år.

Virkningen av disse planmessige tiltak var stor og øyeblikkelig. Markeiere som hittil hadde holdt seg borte fra skogreisingsarbeidet ble automatisk trukket med ved de bevilgninger som nå ble gitt. De tidligere aktive utvidet sin virksomhet, og plantetallet steg raskt. Ved utgangen av 1956 var man således oppe i det årlige kulturareal som Skogkommisjonen av 1951 forutsatte for Vestlandet.

Så langt kan man si at alt er vel og bra. Ønsket om å få være med på skogreisningen er sterkt hos de aller fleste grunneiere. Spørsmålet nå er: I hvilken utstrekning er muligheten tilstede? Med andre ord, vil tempoet holde seg eller kan vi risikere et tilbakeslag? Som vel de fleste kjenner til, er eiendomsforholdene på Vestlandet preget av sterk oppstykning av jord og skog. Saken er ofte ytterligere komplisert ved samarbeite, sameige og teigblanding. Under arbeidet med den endelige skogreisningsplan er det planleggerens oppgave i samråd med grunneieren å vurdere om bruket kan nytte noe av sine marker til skogreisning eller om slike vanskeligheter som nevnt stiller seg hindrende i veien. Vi skal først se litt på beitespørsmålet. Skogreisningen i samarbeite lar seg gjennomføre bare under visse forutsetninger. For det første må alle beiteberettigede være enige om at en større eller mindre del av samarbeitestrekningen skal nyttes til skogreisning. Dertil må beitebelegget bort fra de aktuelle områder. Er nå teigene greit arrondert fra bøgarden opp mot fjellet, kan det bli tale om en kollektiv gjerdeplan. Gjerdet blir da strukket på tvers av teigene, i passe høydelag, og begge gavlene i feltet blir stengt med opp- og nedgående gjerder.

I enkelte høve har det lyktes å gjennomføre en slik ordning, men det forutsetter gjerne at brukerne har så meget kulturbeite eller rår over så store areal gammel slåtte- og beitemark at behovet for beiteareal har vært dekket både for de dyra som skal til fjells om sommeren og de som skal beite hele sesongen hjemme. Man kan således si at skogreisning i uskiftet mark er en komplisert affære og lar seg gjennomføre planmessig bare i ekstreme tilfeller. Følgen av dette er at en rekke bruk ikke i større stil kan komme med i skogreisningsarbeidet, idet de hindres av teigblanding, sameige og samarbeite. Teigblanding og sameige kan være oppstått ved faddergaver, medgift og andre personlige forhold, men det er først og fremst deling av

gården mellom flere sønner i flere generasjoner som har skylden. Teigene kan da være så små og han en slik beliggenhet at driften av skogen er ulønnsom. Men å drive rasjonelt skogbruk under slike forhold er ikke mulig. I mange høve har teigen ikke engang rett til veg som er skikket til å kjøre skogsvirket på. Vi står da så fast at vedskogen og vokstmoden tømmerkog ikke lar seg fjerne så skogreising kan innledes. Alt tatt i betraktning kan man vel si at ønske nr. 1 er større fart i jordskiftearbeidet, noe som i stor mon avhenger av mere personell og større bevilgninger. Skiftet mark er fri for de aller fleste problemer som er omtalt og skogreising kan som regel fremmes i feltet umiddelbart etter at skifteforretningen er avsluttet. Slik som situasjonen er nå er utsiktene lange for dem som rekvirerer utskiftning. Det kan derfor også være nødvendig å prøve andre metoder for å rydde vanskene av veien. Jeg vil først peke på den muligheten som ligger i et makeskifte. Nå er det slik at grunneierne ofte har en viss respekt for en slik ordning. Det offentlige har forkjøpsrett til all skog som blir overdratt til folk utenfor familien. Dette kan man sikre seg imot ved å melde fra til jordskiftekontoret at det er enighet om et makeskifte. Saken blir da fremmet som skiftesak og blir ikke berørt av forkjøpsretten. Makeskifte er etter min mening for lite brukt for å rette på kompliserte eiendomsforhold. Det lar seg gjennomføre på en hurtig og betryggende måte og er en smidig metode til å rette på uholdbare forhold mellom grunneierne. En annen metode til å løse slike vanskeligheter på er forsøksvis tatt opp. Den går ut på at grunneierne i teigblanding og sameieforhold slår markene sine sammen og går sammen i et interesse-lag. Tanken er her at skogen blir bestyrt av skogreisingslederen i kommunen som sørger for opprettelsen og gjennomføringen av driftsplan. Han fører også lagets regnskap. Systemet bygger på at brukerne er enige bl. a. om partenes andel i lagets aktiva. Mangel på samarbeidsevne hindrer ofte slike tiltak. Ikke desto mindre er det tilfeller da denne metode faktisk er den mest praktiske for å oppnå en rasjonell drift av et slikt område. Selv etter en utskiftning kan teigene være så små og av en form som gjør dem uskikket til å drives hver for seg. Jeg nevnte at i skiftet mark er man fri for de aller fleste problemer i samband med opprettelsen av skogreisingsplaner. Når dertil kommer at selve arbeidet med planleggingen i betydelig grad lettes ved at man får utskiftningskartene å arbeide ut ifra, så må man se på denne veien som den ideelle. Allerede under skifteplanens utarbeidelse blir det forberedt en sams fredningsplan for hele feltet. Går denne igjennom, blir et enkelt gjerde trukket på tvers av eiddommene i passe høydelag. Fordelene ved denne ordningen er mange. Gjerdeomkostningene pr. dekar blir små, man får et stort sammenhengende felt, og all gjerdeplikt mellom teigene blir avløst av en meget mindre byrde som er knyttet til det nye felles gjerde. En slik plan er også avhengig av enighet mellom grunneierne. Og dette

er ikke alltid lett å få til. Her kommer nemlig synet på langsiktig disponering av jordressursene inn. Det er et grunnsyn at store nok arealer skal reserveres til beiter, dyrking og tomter og derfor holdes utenfor skogreisingsplanen. Dette er tydelig sagt fra om i «Retningslinjer for skogreisningen i kyststrøkene» fra skogdirektøren. Man treffer da på bruk der kulturbeitene ikke er store nok til å dekke behovet. Vår- og høstbeite for de dyr som går i fjellet om sommeren er da gjerne henlagt til skogsmarken. Er det nå ikke tilgang på skikkede arealer utenfor den dyrkede mark til utviding av kulturbeitene, kan bare en omlegging av gårdens drift gjøre det mulig å gjennomføre en skogreisingsplan. Enten må nå endel dyrket mark gå over til kulturbeite eller også må besetningen reduseres dithen at de foreliggende beiter dekker behovet. Der det ikke er gammel skog til utmarken som planmessig kan avirkes ettersom skogreisningen går frem og gi økede inntekter til kompensasjon for reduksjonen i jordbruket, vil en skogreisingsplan kunne virke svekkende på økonomien i de år det tar plantingene å komme opp i salgbare dimensjoner.

I de ytre strøk der tilgangen på jord til kulturbeiter er begrenset, og der beitetiden er lang, opptil 250 beitedager i året, og der det er lite og ingen gammel skog, forstår vi at dette er spørsmål av vital betydning for skogreisningen. Mindre merkbart blir det i de indre og midtre strøk der det er mer jord til kulturbeiter, kortere beitetid og mer skog. Når vi likevel har dette problemet også her, kommer det av at stølsdriften er sterkt redusert i de senere år, slik at behovet for hjemmebeite er større nå enn tidligere. Nå ofres meget både av arbeid og penger på eiendomsforholdene på Vestlandet. Derfor er man også meget skeptisk overfor tiltak som kan komplisere disse i fremtiden. Jeg tenker f. eks. på et tiltak som går under navnet «heimplanting for barn». Det er i og for seg et meget godt opplegg som tar sikte på å aktivisere skoleungene i skogplantingsarbeidet. Når jeg ikke kan være enig i at barna skal eie den skogen de planter på feltene, er det nettopp fordi vi her kan legge grunnlaget for eiendomstvister i fremtiden. Riktigere ville det være om barna fikk vanlig tariffmessig lønn for sitt arbeide. Dette vil i dag falle lett med de tilskudd som gis.

Jeg nevnte utskifning som ønske nr. 1. Som ønske nr. 2 vil jeg sette: Stadige bevilgninger til skogreising. Det er nemlig ikke bare å plante. Etterarbeidene i form av bekjempelse av lauvkratt og ugras er like viktig, kanskje et av de største faglige problemer på Vestlandet i dag. Dette arbeide har lett for å sprengte den økonomiske ramme som foreligger, samtidig som forkjært utførte ryddinger kan svekke tilslaget og trivselen av plantingene. De forsøk som i dag drives av Vestlandets Forstlige Forsøksstasjon vil etterhvert gi oss svar på mange spørsmål her. Særlig følges forsøkene med kjemisk bekjempelse av lauvkratt og ugras med stor interesse.

Slik som skogreisningen drives i dag, med relativt korte tilplant-

ingstidsrom, er det klart at brukerne kan komme opp i vanskeligheter. Utskiftning, opprettelse av kulturbeiter, frigjøring av plantemark ved avvirkning av hogstmoden bar- og lauvskog må holde tritt med plantingene om ikke skogreisningen skal bremses. Meget av de beste boniteter er bestokket med drivbare dimensjoner av lauvskog. Avsetningsforholdene er imidlertid foreløpig ikke gode nok, og man venter med lengsel på den dag da lauvtrevirket kan omsettes til industrielt formål. Den prosjekterte fabrikk i Vadheim vil kunne rette på meget og direkte virke stimulerende på frigjøring av plantemark.

Som tredje og siste ønske vil jeg sette: Økede bevilgninger til bygging av skogsveier. Det riktige ville vel være at veinettet var intakt før plantingene ble satt igang på et felt. Dette ville lette transporten av plantemateriell og redskap og dermed forenkle det tekniske apparat under arbeidet. I dag går ofte plantemateriellet opp i feltene med kløvhester, og dette er en dyr transportmåte. Å bygge veier gjennom ferdige anlagte plantninger er også både dyrt og urasjonelt.

Skogreisningsplanene skifter karakter med de lokale forhold, fra rene kulturplaner til driftsplaner, ettersom bestokningen i marken er. Noen felles trekk må det dog være. De må være enkle å forstå, og de må legges opp slik at de er mulige å gjennomføre med rimelig arbeid og investering. Det er ingen hjelp i å arbeide ut en plan som skogeieren gjemmer i skuffen fordi han finner det håpløst å ta på seg et slikt arbeide. Hovedtingen er nemlig, at skal skogreisningen lykkes i den grad som er forutsatt, må grunneierne være med, det er det gode samarbeide med hver enkelt av dem som kan gi det gode resultat.

SKORT PÅ PLANTENÆRINGSSTOFF I VESTNORSK JORD UNDER VESTNORSKE VERLAGSTILHØVE.

Av amanuensis S. Røyset.
(Framhald frå hefte nr. 3.)

3. Fosfor.

Før krigen var det sjeldan å finna jord i Vest-Noreg som var så fatig på fosfor at plantane synte symptom på fosforskort. Men under krigen fekk den vanlege gardbrukar ikkje fosfatgjødsel på fleire år, og dette tærde så sterk på fosforressursane i jorda at det etter krigen ikkje har vore nokon vanske med å finna fosforfatig jord. Ei viss omlegging av gjødslinga med auka bruk av kvæve og kalium, og mindre sterk fosfatgjødsling, har gjort sitt til at jorda no er fatigare på fosfor enn før og symptom på fosforskort vanlegare.